

LBRIS

We know
books

Colecția Civilizația Chineză

Lector: Nicoleta Arsenie
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

Original edition © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.
Romanian translation © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.
All rights reserved.

No part of this publication should be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.

© Editura Ideea Europeană, pentru prezenta versiune

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Concepte-cheie din gândirea și cultura chineză. -

București : Ideea Europeană, 2020-
15 vol.

ISBN 978-606-594-716-0

Vol. 7 / trad. din lb. chineză și note de Paula Teodorescu. -
2022. - ISBN 978-606-594-955-3

I. Teodorescu, Paula (trad. ; note)

008

Concepte-cheie din gândirea și cultura chineză

7

Traducere din limba chineză și note de
Paula Teodorescu

București, 2022

desfășurarea unui dialog de pe poziții de egalitate între China și alte țări și schimburile dintre diferite civilizații.

Procesul de selectare, interpretare și traducere a conceptelor de cultură chineză a fost posibil datorită sprijinului substanțial oferit de instituții precum: Ministerul Educației, Grupul China International Publishing, Biroul Central de Traducere și Editare, Universitatea Peking, Universitatea Renmin din China, Universitatea din Wuhan, Universitatea de Studii Străine din Beijing, dar și datorită susținerii din partea unei distribuții numeroase de intelectuali de marcă, dintre care îi amintim pe: Ye Jiaying, Li Xueqin, Zhang Qizhi, Lin Wusun.

Această antologie de concepte-cheie din cultura și gândirea chineză este un proiect pionier, care necesită în continuare un studiu extensiv atât la nivel denotativ, cât și la nivel conotativ. Acest proiect de selectare, interpretare și traducere a conceptelor cheie de cultură și gândire chineză, desfășurat la o scară atât de largă, este realizat pentru prima dată în China, nu există exemple precedente la care să se facă apel, de aceea, și la nivel de interpretare, dar și de traducere, au mai rămas negreșit locuri care pot fi îmbunătățite. În acest sens, vom accepta cu promptitudine opiniile cititorilor pentru a crește neîncetat calitatea acestui proiect.

11 aprilie 2015

Cuprins

- 17 ānshí-chǔshùn 安时处顺
- 18 bào fǎ chǔ shì 抱法处势
- 19 bǐ'ěrbùdǎng 比而不党
- 20 bīng yǐ yì dòng 兵以义动
- 21 bīng zhě xiōngqì, zhēng zhě nì dé
兵者凶器，争者逆德
- 22 bù fèn bù qǐ, bù fěi bù fā 不愤不启，不悱不发
- 23 bùpíngzémíng 不平则鸣
- 24 cǎoshū 草书
- 27 chóngshū 虫书
- 28 cí shàng tǐ yào 辞尚体要
- 29 dámíng 达名
- 30 dàzhuàn 大篆
- 31 dào wèn xué 道问学
- 32 èrbǐng 二柄
- 33 èr rén tóng xīn, qí lì duàn jīn 二人同心，其利断金
- 34 fāngbiàn 方便
- 35 fáng mǐn zhī kǒu, shèn yú fáng chuān
防民之口，甚于防川
- 37 fēngshén 风神

- 38 géyì 格义
40 guànlǐ 冠礼
41 huàjìng 化境
42 hūnlǐ 婚礼
44 jiégòu 结构
46 jìng yè lè qún 敬业乐群
47 jìng yīn zhī dào 静因之道
48 jūn zhě shàn qún 君者善群
49 kǎishū 楷书
51 kōng 空
52 kǔ 苦
53 lèimíng 类名
54 lǐ cái zhèng cí 理财正辞
55 lì zhǔnǎo 立主脑
56 lì 利
58 lishū 隶书
59 liàngchū-zhìrù 量出制入
60 lúnhuí 轮回
61 mǎn zhāo sǔn, qiān shòu yì 满招损，谦受益
62 méng yǐ yǎng zhèng 蒙以养正
63 mù nèi tú wài 睦内图外
64 nán-běi shūpài 南北书派
66 néng zì dé shī zhě wáng 能自得师者王
67 nǐ wù lì xiàng 拟物立象
68 píngzhǔn 平准
69 qiánshí 前识
70 qīnzhī 亲知
71 qiónglǐ-jìnxìng 穷理尽性
72 réngzhèng 仁政
74 shǎng xìn fá bì 赏信罚必

- 75 shěn xūshí 审虚实
77 shī fǎ zhī huà 师法之化
78 shījiè géming 诗界革命
80 shī qióng ér hòu gōng 诗穷而后工
81 shī wú dá gǔ 诗无达诂
83 shì 势
85 shì shì zhī liú, xiāng jī shǐ rán 事势之流，相激使然
86 shūdào 书道
88 shūqì 书契
89 shūshèng 书圣
90 shuàixìng 率性
91 shuǐ zhì qīng zé wú yú 水至清则无鱼
92 shuōhuà 说话
94 shuōzhī 说知
95 sī míng 私名
96 sī wú xié 思无邪
97 sī yǔ jìng xié 思与境偕
98 Sòngzájù 宋杂剧
100 suí wù fù xíng 随物赋形
101 Tóng-Guāngtǐ 同光体
103 Tóngchéngpài 桐城派
105 tuō kējiù 脱窠臼
106 wài shī zàohuà, zhōng dé xīnyuán 外师造化，中得心源
108 wáng zhě fù mǐn 王者富民
109 wénjiè géming 文界革命
111 wénzhī 闻知
112 wúwǒ 无我
113 wǔdé zhōngshǐ 五德终始
114 xiāoxī 消息

- 115 xīng 兴
 117 xīnglì-chúhài 兴利除害
 118 xióng hún 雄浑
 119 xùn 巽
 120 yán yǒu wù, xíng yǒu héng 言有物，行有恒
 121 yè 业
 122 yǐ wǔ wéi zhí, yǐ wén wéi zhǒng
 以武为植，以文为种
 123 yǐ yì zhì shì 以义制事
 124 yǐ yì nì zhì 以意逆志
 126 yì yǐ shēng lì, lì yǐ fēng mǐn 义以生利，利以丰民
 127 yǔshí-xiāoxī 与时消息
 128 yù qiáng bīng zhě, wù fù qí mǐn
 欲强兵者，务富其民
 129 yuán dū yǐ wéi jīng 缘督以为经
 130 yùn 韵
 132 zhèn 震
 133 zhèngyì 正义
 134 zhì guó yǒu cháng, lì mǐn wéi běn
 制国有常，利民为本
 135 zhì mǐn zhī chǎn 制民之产
 136 zhì yuán xíng fāng 智圆行方
 137 zhōngdào 中道
 138 zhòngzhì-chéngchéng 众志成城
 139 Zhuāng Zhōu mèng dié 庄周梦蝶
 140 zūn déxìng 尊德性
- 141 Tabel de termeni și expresii
 149 Tabel de periodizare a istoriei Chinei

ānshí-chǔshùn 安时处顺

Să înfrunți realitatea cu calm

Să înfrunți realitatea cu calm, să te împaci cu soarta și să lași lucrurile să decurgă în mod natural. Acest îndemn a fost dat de filosoful antic Zhuangzi (369? î.Hr.-286 î.Hr.) și reprezintă un model de conduită în societate, dar și un soi de atitudine înțeleaptă în fața vieții. Zhuangzi era de părere că toate lucrurile trec prin transformări independente de voința umană, dar credea totodată că oamenii trebuie să înfrunte schimbările aduse de viață și de moarte în mod calm, fără grabă; asta, însă, nu înseamnă pasivitate și resemnare, ci scoate în evidență capacitatea de adaptare a oamenilor, precum și abilitatea lor de a depăși momentele dificile, de a se raporta cu naturalețe și ușurință la propria viață și la cele aduse de ea, astfel încât să atingă liniștea interioară și libertatea. Acest dicton este o prelungire a principiului lui Laozi, „Dao își urmează propria natură”.

Fragmente citate:

Schimbările aduc foloase vieții; pierderea vieții este o urmare naturală. Sunt liniștit în fața schimbărilor, iar natura își urmează al său curs; în acest mod, nici bucuria, nici supărarea nu mă vor cuprinde. („Zhuangzi”, Preamăritul maestru)

Bogăția, onoarea și bunul augur mi-au îmbunătățit peste măsură viața; sărăcia, poziția socială joasă, grijile și durerile m-au ajutat să găsesc împlinirea. În viață, urmez cursul natural al lucrurilor; în fața morții, cu calm voi sta. (Zhang Zai, „Inițierea corectă”, Elogiu pentru trigrama qian)

bào fǎ chǔ shì 抱法处势

Prezervarea legii prin putere

Expresia înseamnă păstrarea legilor prin intermediul puterii. Acest concept, care ține de guvernarea prin lege, a fost propus de Han Feizi (280? î.Hr.-233 î.Hr.). **Fǎ** înseamnă toate decretele pe care oamenii trebuiau să le respecte, toate normele care reglementau conduita oamenilor și făceau distincția între ce era bine și ce era rău. **Shì** se referă la puterea și poziția pe care le deținea un conducător. Acest dicton solicita suveranului ca, în baza puterii de care acesta dispunea, să asigure implementarea legilor și decretelor prin intermediul sistemului de pedepse și recompense, astfel încât să se păstreze unitatea societății și valorile sale.

Fragment citat:

În calitate de suveran mediocru, nu la fel de bun precum Yao și Shun, dar nici mai prejos ca Jie sau Zhou, proteja legile

prin puterea sa, astfel încât guvernarea-i era pașnică; dacă se îndepărta de lege și renunța la puterea sa, atunci se instala haosul. („Hanfeizi”, Critică la adresa doctrinei pozițiilor)

bǐ érbùdǎng 比而不党

Să fie apropiați, dar să nu facă clică

Să existe apropiere pe seama unei cauze juste, dar să nu se formeze legături pentru satisfacerea intereselor personale. **Bǐ** denumește ceva „apropiat”, cu legături strânse; aici, se referă la oamenii aduși laolaltă datorită valorilor comune. **Dǎng** înseamnă „clică”, colectiv care practică favoritismul; aici, se referă la grupurile constituite în baza relațiilor și intereselor personale. Primul grup acționează constructiv, în favoarea binelui public, fiind un lucru prețuit de toți oamenii de bine care s-au perindat de-a lungul istoriei Chinei; cel de-al doilea grup acționează în mod distructiv, folosindu-se de propria poziție pentru câștiguri personale, iar acest lucru a fost dintotdeauna de evitat de către oamenii respectabili din societate.

Fragment citat:

Mi-a fost adus la cunoștință faptul că cei care se află în serviciul principelui sunt apropiați (de cauza justă), dar nu fac clică. Dacă vor fi prescriși pentru țară oameni în baza

dreptății, atunci se vor forma alianțe juste; dacă vor fi aleși oameni din rațiuni meschine, atunci se vor face clici... Cum să-l mai servesc eu pe principele statului dacă sunt în coterie cu alții? („Discursurile regatelor”, Discursurile regatului Jin – partea a cincea)

bīng yǐ yì dòng 兵以义动

Lupta să fie pentru o cauză justă

Luptele să se poarte în numele dreptății. Acest dicton seamănă cu zicerea de astăzi, *wèi zhèngyì ér zhàn*, respectiv „războiul să se ducă în numele echității”. Încă din vremurile vechi, chinezii au pus la mare preț „armatele juste” care purtau războaie pentru apărarea valorilor dreptății. Termenul **yì** – **echitate**, **dreptate** – presupune tocmai oprirea violenței și vătămării oamenilor. Războiul este o întreprindere violentă care nu ar trebui declanșată din proprie inițiativă, ci doar ca ultimă formă de apărare și rezistență în fața atacurilor altora. Această zicere întruchipează spiritul umanist și drept al chinezilor.

Fragmente citate:

Armata care luptă ca să stăvilească violența și ca să-i salveze pe oameni de pericole se numește armata dreptății. („Wuzi”, Planuri pentru stat)

O armată are drept scop potolirea revoltelor, nu stârnirea războaielor. („Huainanzi”, Urzeala de bază)

Lupta să fie pentru o cauză dreaptă. Dacă lăsăm șovăielile să-și facă loc și nu acționăm de îndată, atunci poporul își va pierde năzuințele. („Istoria celor Trei Regate”, Istoria regatului Wei – Analele Împăratului Wu)

bīng zhě xiōngqì, zhēng zhě nì dé 兵者凶器，争者逆德

Armeleucid, războaiele contravin moralei

Armele sunt instrumente careucid oamenii, iar războiul este o acțiune infamă care încalcă normele morale. Sensul de bază al cuvântului **bīng** este acela de „armă”, pe când sensul său extins este acela de „armată”; **zhēng** se referă la „conflict”, „luptă”, iar aici la „război”; **nì dé** înseamnă „inuman”, „contrar virtuții omeniei”. Chinezii din vechime, inclusiv strategii militari, vedeau în război și în folosirea forței armate ceva de temut; acestea trebuiau să se petreacă doar atunci când nu puteau fi evitate. Chiar și atunci când era folosită armata, se recomanda cu stăruință să se etaleze echitatea și omenia. Și această expresie constituie tot o manieră de a exprima spiritul civilizată, pașnic și plin de umanitate la care aspiră chinezii.

Fragment citat:

Armele sunt unelte de ucis oamenii; războaiele contravin moralei. Se cuvine ca toate lucrurile să aibă o cauză, de aceea, ca să apere dreptatea și omenia, cârmuitorii luptă împotriva rebeliunilor. („Yu Liaozi”, Ordine militar – partea întâi)

bù fèn bù qǐ, bù fěi bù fā 不愤不启，不悱不发

Să fie învățați doar cei care tânjesc la asta; Să fie învățați doar cei care doresc să se exprime

În procesul învățării, să se intervină doar atunci când discipolul dorește să înțeleagă, dar nu reușește de unul singur, sau atunci când dorește să se exprime, dar nu izbutește fără ajutor. **Fèn** se referă la starea de anxietate exacerbată cauzată de imposibilitatea de a înțelege ceva; **qǐ** înseamnă „a ilumina”, „a învăța”; **fěi** se referă la starea de mâhnire cauzată de imposibilitatea de a se exprima; **fā** semnifică „a exprima”, „a explica”. Această zicere ține de perspectiva confucianistă asupra educației. Aceasta subliniază rolul primordial al studenților în procesul învățării. Principiul „stimulării învățării” din cadrul teoriei educaționale de astăzi rezidă în această maximă.

Fragment citat:

Maestrul spune: „Dacă nu este unul dornic să isco-dească cu mintea, nu încep să-l îndrum. Dacă nu este unul care arde de dorința de a se exprima, nu mă apuc să-l luminez. Dacă atunci când eu îi spun un lucru el nu e în stare să deducă alte trei, nu mai perseverez!” („Analecte”, Shu er – Despre arta de a fi maestru)

bùpíngzémíng 不平则鸣

Să se strige nedreptatea

Sensul de bază denotă faptul că, atunci când obiectele își pierd calitatea de a fi uniforme, produc zgomote; sensul extins al expresiei trimite la sunetele amare pe care oamenii le eliberează atunci când sunt tratați injust. Famosul scriitor din dinastia Tang, Han Yu (768-824), folosea această expresie ca să arate că procesul de creație artistică se produce atunci când lumea exterioară stârnește sentimente de nedreptate în sufletul scriitorilor, care vor căpăta, ulterior, glas prin intermediul literaturii. Acest dicton este o continuare și o dezvoltare a teoriei lui Confucius (551 – 479 î.Hr.) – „Poezia poate să mustre” – și a principiului lui Sima Qian (145 sau 135 î.Hr. – ?) – „Din furie se nasc opere nemaipomenite”.

¹ Versiune de traducere preluată din „Analecte”, trad. Florentina Vișan, editura Humanitas, 1995, p. 142.

Ouyang Xiu (1007-1072) din dinastia Song de Nord a propus mai departe ideea conform căreia: „Doar în condiții grele se nasc poeme maiestuoase”. Așadar, Ouyang Xiu credea că oamenii erau capabili să scrie poeme rafinate doar atunci când se aflau în situații foarte dificile și primejdioase, pentru că, astfel, în sufletul lor se strângea o pletoră de emoții care le permitea să creeze.

Fragmente citate:

Îndeoște, atunci când lucrurile își pierd uniformitatea, zgomote se fac auzite. (Han Yu, Prefața la „Rămas-bun, Meng Dongye”)

Marele Istoric (Sima Qian) spune: „Despre greutăți” și „Furia însingurării” au fost create de înțelepți ca urmare a străngerii furiei. Astfel, se pare că înțelepții din vechime nu creau fără să fie cuprinși de obidă. Să scrii fără să fii învăluit de mânie e ca și când ai tremura fără să fie frig sau ai tângui fără să fii bolnav. Cine ar vrea să le citească?! (Li Zhi, Prefața la „Osândiții mlaștinilor. Loialitate și dreptate”)

cǎoshū 草书

Stilul cursiv-„ierbos”

Cǎoshū reprezintă un stil de caligrafie din cadrul evoluției scrierii chineze. Conform parcursului său, stilul

cǎoshū a trecut prin următoarele etape: stilul oficial-varianta cursivă „ierboasă”, stilul cursiv-„ierbos” timpuriu, stilul cursiv-„ierbos” nou, stilul cursiv-„ierbos” dezlănțuit. Debutul său s-a petrecut în timpul dinastiei Han și avea drept scop principal optimizarea scrierii de mână și creșterea eficienței. Prima formă populară de scriere cursivă a fost stilul oficial-varianta cursivă „ierboasă”, apoi caligrafiile au adăugat sau au eliminat trăsături până ce, treptat, s-a făcut trecerea de la stilul oficial-varianta cursivă „ierboasă” la stilul cursiv-„ierbos” timpuriu. Spre finalul dinastiei Han, Zhang Zhi (? – 192?) a îndepărtat urmele de scriere oficială păstrate în cadrul stilului cursiv-„ierbos” timpuriu, legând trăsăturile din cadrul caracterelor; totodată, au fost eliminați radicali sau s-a apelat la împrumuturi. Astfel, a fost constituit stilul cursiv-„ierbos” nou sau **cǎoshū**, cum este cunoscut astăzi. În timpul dinastiei Tang, Zhang Xu și Huai Su (725-785 sau 737-799), precum și alți mari caligrafi în stilul cursiv, și-au exprimat sentimentele și ideile, au scos la iveală idealurile lor și au transformat scrierea cursivă-„ierboasă” într-un stil și mai liber, și mai lipsit de constrângeri. Executau trăsăturile prin linii continue, în mișcări circulare, cu margini fluide, în combinații îndrăznețe și neașteptate de caractere, care luau o multitudine de forme și manifestări, devenind ceea ce a fost numit stilul cursiv-„ierbos” dezlănțuit. Ulterior, acest stil a fost denumit stilul „ierbos” mare, pe când stilul cursiv-„ierbos” nou a fost denumit stilul „ierbos” mic.